

TÖRÖK IMRE GYÖRGY

A hullámtéri erdőgazdálkodás és a természetvédelem kapcsolata vízgazdálkodási nézőpontból

III. (befejező) rész

A hullámtérrel kapcsolatos korábbi viták értékelése, javaslatok

Az elmúlt 40 évben a hullámterek gazdálkodási, jóléti, hasznosítási szerepe nagyon felértékelődött, ugyanakkor az utóbbi 10 esztendőben, és különösen 1989 óta, az ökológiai szemlélet, a természetvédelem szempontjai is előtérbe kerültek. Számos eseményen, rendezvényen hallatták a hangjukat

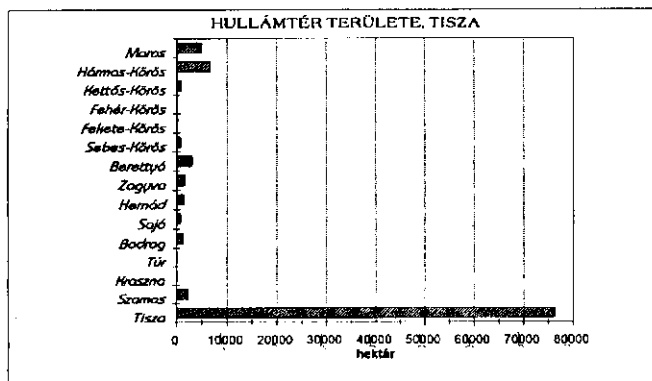
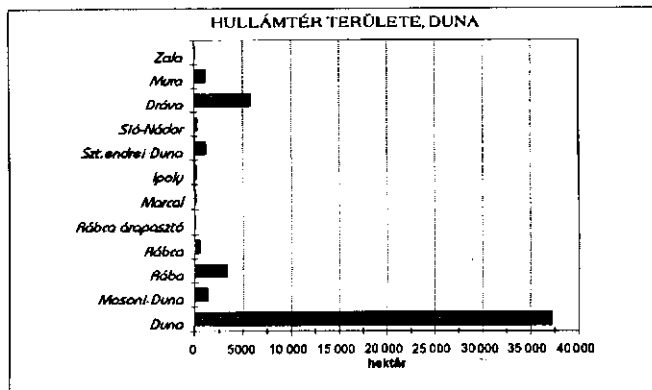
szakértő ökológusok, hivatásos természetvédők és természetesen a mozgalmi természetvédők. Párbeszédre, sokszor botrányos vitákra került sor, amelyek közben egymásnak feszültek az indulatok. Sok esetben sajnos a hullámterek kérdése is egyfajta politikai harctérre vált egy időben. A nézetek egyeztetése zsákutcába jutott. A feszültség egyik motívója a minden területről vádakkal illetett erdész- és vízes szakmák tudathasadásos, szinte

skizofrén állapota volt. Az erdészirtásadalom ügyszólván meghasonlott, a vízesek szinte teljes letargiába zuhantak. Holott ezen szakemberek nélkül nehezen képzelhető el előrelépés a korszerű hullámtérhasználat, hullámtérkezelés, hullámtérvédelem területén (mindezek után ugyanis ezen szakemberek körében van a legtöbb ismeretanyag a hullámterek műszaki és biológiai állapotáról).

1989-ben, 1990-ben igen éles hangnemben, ügyszólván a vádlottak padjára ültette a vízügyeseket, erdészeket, mezőgazdákat a Magyar Természetvédők Szövetsége. Az erdészeket sikerült is egymás ellen ugrasztani. A soproni Erdészeti és Faipari Egyetem oktatóinak egy része ultimátum jellegű levelet írt a vízügyi igazgatónak és erdőgazdaságok vezetőinek, amelyre kemény és nem minden alapot nélkülöző válaszokat kaptak.

Remélem, manapság már valamelyest leülepedtek a dolgok, a vitákat nagyjából megemésztették az erdészek, vízügyi szakemberek, önkormányzatok, és elérkezett az ideje a higgadt bölcs eszmecsereknél, és annak, hogy most már minden szakterület elveit ismerve konkrét javaslatok szülessenek. Egyeztetett hullámtérkezelési koncepciók készülhessenek, s lehessen azokat alkalmazni.

Bár a hullámtéri területeknek csak töredéke van vízügyi kezelésben, mégis a hivatalos vízügyi szervezetek és a Magyar Hidrológiai Társaság volt a legkezdeményezőbb azon tanácskozássok szervezésében, amelyeken széles körű szakmai egyeztetésekre kerülhetett sor. Hosszú lenne felsorolnom a különböző eseményeket, rendezvényeket, melyek zömén magam is aktívan részt vettem. Vallom, hogy toleranciával és kompromisszumokkal egyeztetettek a hullámtéri erdőgazdálkodás és

a természetvédelem igényei, szempontjai az elsőrendű árvízvédelmi követelményeknek megfelelően. Ennek egyetlen módja a megfelelő szakterület érvényesítése. **Nem vonom kétségbe a politika jelentőségét, a politikuskok szerepét, elképzelhető, hogy a hullámterek ügyében jogszabályalkotáskor politikai aktusok is szükségletnek, de a szakmai egyeztetés nem lehet politikai csatátér. Tiszteletben tartva a mozgalmi természetvédők érdekeiket, de azt a szakértelm alá kell rendelni.**

A szakmai szempontok összehangolásához megpróbálom tömören megfogalmazni a természetvédelem, az erdőgazdálkodás, a vízügy saját szempontjait, követelményeit.

A természetvédelem követelményei: a hullámtereken uralkodjon a természet szerinti állapot. Legyenek túlsúlyban az őshonos fajok alkotó növényfajta-sulások. Maradjanak fenn a sokszínű, változatos életterek, a folyókat övező galériaerdők, a magas fekvésű területek még meglévő keménylombos erdei és a hullámterei, úgynevezett vizes élőhelyek (holtágak, agyaggyödrök), mindez oly módon, hogy állandóan fenntartott folyamatos földfolyósi biztosítsa a migráció lehetőségét.

Az erdőgazdálkodás követelménye: a nagy termőfajta hullámterei termőhelyekre a termőhely sajátosságainak megfelelő fajösszetételű és állomány szerkezetű egésszerű és jól hasznosítható fatömeg-termelésre képes erdőállományok kerüljenek, amelyek elfogadható költségparaméterekkel kezelhetők.

A vízgazdálkodás követelménye: a hullámter biztosítsa az árvízi vízhozamok, jégmozgások károkozása nélküli levezetését. A hullámterei terep és vegetáció viszonyai ne veszélyeztessék, sőt segítsék elő az árvízvédelmi létesítmények állékonyságának biztonságát (szivárgás, hullámverés elleni biztonság).

Mi szükséges ahhoz, hogy a fenti három szakterület követelményei együttesen a lehető legjobban kielégíthetők legyenek?

Ki kell jelölni a természetvédelem szempontjából elsőrendűen védendő területeket, és ott maradéktalanul érvényt kell szerezni az indokolt korláto-

zó védelmi intézkedéseknek. Ezen területeket vagy nemzeti parki kezelésbe kell utalni, vagy a gazdálkodó szervezeteknek kártérítést kell fizetni. Alapkövetelmény, hogy a folyók mentén legalább mozaikszerűen gondoskodjanak a migrációs földfolyásról.

A fatermelést célzó erdőket ki kell jelölni és ott meg kell teremteni a termőhelynek megfelelő erdőművelési, jó gazdasági hatásfokú erdőgazdálkodási feltételeket. A természetvédelmi és vízgazdálkodási szempontból korlátozott művelési területeket ki kell vonni az előírt bruttó fatömeg kötelezettségek alól, ezen területeken gazdasági szabályozóeszközökkel (környezetvédelmi alaphól támogatás, erdészeti alapból való mentesítés stb.) elő kell segíteni a védelem érvényesülését.

Ki kell jelölni azokat a folyószakaszokat, hullámterei területeket, ahol a vízgazdálkodás, árvízvédelmi biztonság követelményei megkívánják a hullámterei terep és vegetáció alakításánál a természetvédelmi és erdőgazdálkodási igények háttérbe szorítását. Ki kell vonni az árvízvédelmi rendeltetésű erdőket az erdőalap hatálya alól.

A fentiek már nem a konferenciatermekben dönthetők el, hanem in situ, a terepen, folyószelvényről - szelvényre, erdőrészeletről erdőrészeletre végigjárva együttesen végigjárva a kijelöléseket, minősítéseket közösen kell elvégezni. Az így kialakított tervet kell meg kell ismertetni az érdekeltekkel, a

társadalommal és az önkormányzatok, a lakosság egyéb (vízi közlekedés, vízi és szárazföldi turizmus, ökoturizmus, üdülés, vízisport stb.) igényeire is igazítani. Végül is a döntéshozókkal az ágazati vezetőkkel való jóváhagyás után valóban a politikusok dolga, hogy a végrehajtás jogi és gazdasági feltételeit megteremtse.

Ez irányban ható számos javaslat, ajánlás született már különböző fórumokon és jutott el az illetékes kormányzati szervezetekhez. Hadd idézzek néhányat a Magyar Hidrológiai Társaság 1992. évi szegedi vándorgyűlésének és az MHT által a KTM támogatásával és a Duna-Kör együttműködésével 1993. februárjában Esztergomban rendezett „Duna jövője” ankét ajánlásaiból.

MHT Vándorgyűlés, 1992. szeptember

A folyószabályozás megoldási lehetőségeit, melyek a környezetvédelmi követelményeknek is megfelelnek, meg kell vizsgálni. Az ezzel kapcsolatos külföldi tapasztalatokat fel kell tárni, a helyi igényeknek, elvárásoknak (természetvédelem, környezetvédelem, tájésképítés stb.) megfelelően kell alkalmazni.

Fenntartva, hogy a folyószabályozás alapfeladata továbbra is az árvíz, a hordalék- és jéglevegynél biztosítása, a jövőben fokozott figyelemmel kell lenni - a tervezésnél és az építésnél - az

Hullámterek területe folyónként (ha)

DUNA		
Folyó	Összesen	Össz. %
Duna	37 252	72,3
Mosoni Duna	1 331	2,6
Rába	3 344	6,5
Rábca	520	1,0
Rábca árapasztó	71	0,1
Marcal	115	0,2
Ipoly	230	0,4
Szt. endrei Duna	1 171	2,3
Sió-Nádor	354	0,7
Dráva	5 845	11,3
Mura	1 219	2,4
Zala	100	0,2
Duna-völgy	51 553	100,0

TISZA		
Folyó	Összesen	Össz. %
Tisza	76 278	76,1
Szamos	2 285	2,3
Kraszna	282	0,3
Túr	82	0,1
Bodrog	1 305	1,3
Sajó	697	0,7
Hernád	1 421	1,4
Zagyva	1 525	1,5
Berettyó	3 005	3,0
Sebes-Körös	809	0,8
Fekete-Körös	146	0,1
Fehér-Körös	56	0,1
Kettős-Körös	878	0,9
Hármas-Körös	6 640	6,6
Maros	4 880	4,9
Tisza-völgy	100 289	100,0

ökológiai, a tájvédelmi, a környezetvédelmi, a vízminőségi hatásokra, a folyó és a holtágak kapcsolatára, a nagyvízi meder árvízi vízszállítására.

A tiszai holtágak tulajdonviszonyainak rendezésével párhuzamosan, azok rehabilitációs lehetőségeinek feltárását folytatni kell az érdekelt bevonásával, és a holtágak jövőbeni használatát közösen célszerű meghatározni.

A folyók hullámtereinek további erősítését szorgalmazzuk az árvízi hidraulikai követelményekkel összhangban a természetvédelem (az állatfajok migrációja), az üdülés, a vízi turizmus szélesítése és fejlesztése végett. Szorgalmazzuk ezek jogi akadályainak elhárítását is.

A „Duna jövője” ankét, 1993. február

Kerüljön sor a hullámtér átfogó értékelésére. Ennek folyamán a vízkárelhárítási műszaki szempontok és a természetvédelmi-ökológiai, illetve hasznosítási szempontok egyeztetése történjen meg.

Kerüljön sor a fenti egyeztetés gyakorlati alkalmazására és a természetvédelem helyes hasznosítási arányainak meghatározására. Ezen belül a készülő új törvények (vízügyi, környezetvédelmi, természetvédelmi, erdő-, föld- stb.) kidolgozásakor történjen egyidejű egyeztetés.

A hullámterek használata folyamán legyen meghatározva és kinyilvánítva a hasznosítási szempontok közül a prioritás, lehetőleg a többi szempont legkisebb sérelmére.

A hullámtéri élőhelyek fenntartása és a hullámtéri gazdálkodás biztonsága végett a lehetséges és szükséges vízpótló-vízkormányzó rendszerek fejlesztését szorgalmazni kell.

A Duna-völgyi hullámterek különleges természeti értékeinek védelméért meg kell vizsgálni és a lehetőség szerinti mértékben meg kell valósítani közepmély és közepmagas fekvésű fokok megnyitását, a holtágak élő mederrel való összekötését a gravitációs vízellátás lehetősége végett. Ahol ez nem lehetséges, ott a vízellátást másként kell megoldani.

A természetvédelmi szempontok érvényesítésénél alapvető követelményként meg kell teremteni annak feltéte-

lét, hogy a hazánk által is elfogadott nemzetközi egyezmények teljesíthetők legyenek. Ilyenek:

– UNESCO ember és bioszféra program (1970).

– Egyezmény a nemzetközi jelentőségű vadvizekről mint a vízimadarak tartózkodási helyeiről (Ramsar, 1975).

– Egyezmény az európai vadon élő növények, állatok és természetes élőhelyek védelméről (Bern, 1982).

– Egyezmény a vadon élő, vonuló állatok védelméről (Bonn, 1983).

A vadászatot, a vadgazdálkodást a hullámtérben mindenütt a természetszerű erdőgazdálkodási szempontoknak alárendelten kell kezelni.

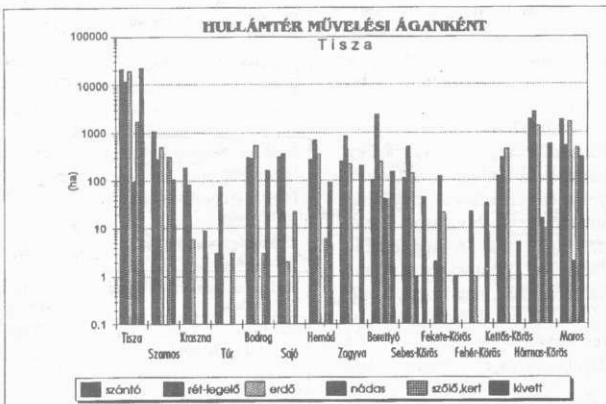
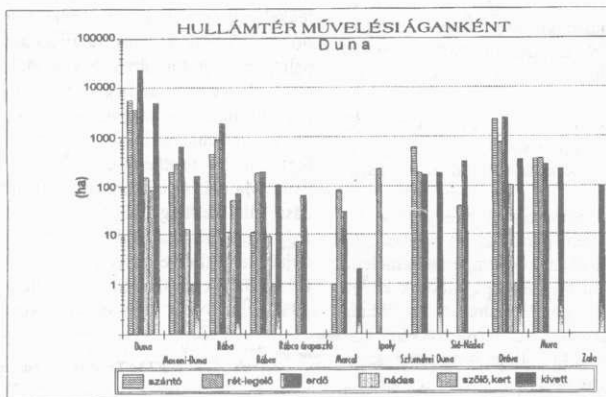
A Duna középső szakaszán (Szigetköz alatti, Gemenc fölötti szakasz) a felső és alsó szakasz problémáinak

megelőzése céljából építési korlátozást szükséges életbe léptetni a hullámtérben.

Amennyiben védett természeti területen az élővilág végveszélybe kerül a szélsőséges időjárási, vízjárási okok miatt, a katasztrófa elhárítása más kárelhárításhoz (árvíz, belvíz, jeges árvíz, aszály stb.) hasonló elbírálás alá essen és hasonlóan legyen finanszírozva.

Szabadjon szíves figyelembe ajánlani ezeket a javaslatokat. Úgy érzem, egyfajta szakmai tolerancia már kialakult.

Most már konkrét lépésekre, politikai hátsó gondolatok nélküli tiszta szakmai, terepi munkára van szükség és arra, hogy azoknak érvényt lehessen szerezni jogi és közgazdasági háttérrel.

SÓDOR MÁRTON

Az erdész... a hivatásos... az ökológus... és a „zöld”

Négy „szakma”, négy irányzat képviselői szerepelnek a címben. Mind a négy szoros kapcsolatban áll a természettel, az erdőkkel. Mindegyik más módon akar és tud tenni ugyanazért a természetért. A más mód és más megközelítés még nem lenne baj, hiszen belefér sokszínű világunkba a többféle megközelítési mód. Csak az a gond, hogy mindegyik fél sokszor úgy érzi, a másik 6 ellenében és tőle szeretné megvédeni a természetet, illetve kívánja alakítani azt.

Erdész vagyok és természetvédő. Hivatásos, aki a nem hivatásos zöldekkel is tartja a kapcsolatot. A címben szereplők konfliktusait ennek megfelelően én nap mint nap önmagamon belül is megélem. Mert vannak konfliktusok, ezt kár tagadni. Sőt komoly és mélyreható ellentétek bukkannak föl. Vidámkodó és tréfás, de ennek ellenére elszomorító megjegyzés egy erdészről dolgozó évfolyamtársam részéről. „Na, te is átpártoltál az ellenséghez?”

Nem, nem vagyok ellensége senkinek és nem pártoltam át sehova. Hiszem, és saját érdekében is remélem, hogy van megoldása a táborok között létrejött konfliktusnak. Egyébként nemcsak erdész és természetvédő kollégámmal (a kolléga itt mindkét szakmára értendő), hanem önmagammal is meg kellene idővel hasonlítani, ami előbb-utóbb skizofréniához vezetne.

A konfliktusok alapja az eltérő megközelítésből, az eltérő társadalmi elvárásokból és a „másik” nézeteivel szembeni toleranciahiányból eredeztethető. Mi az elvárás az erdészszel szemben? Az, hogy faanyagot szolgáltatson a társadalom számára, hogy tartamosan fenntartsa az erdőállományokat és biztosítsa az erdők hármass funkcióját. A hivatásos természetvédő feladata más. A még fellelhető természetes, pontosabban természetközeli területek megőrzése, a még fennálló biológiai sokféleség védelme az egyes növény- és állatfajok, valamint társulásaik és élőhelyeik megőrzésével.

A zöldek – érve alattuk a nem hivatásos természetvédőket és mozgalmakat – saját meggyőződésük alapján egyénileg vagy csoportosan képviselik a társadalom egy részének elvárásait a természet érdekében. És maradtak a laikusok... Akik nem értenek semmihez. Csak mindenbe beleszólnak és igényeket támasztanak „ész és értelem nélkül”... és – ez szintén fontos – esetlegesen az előbb felsorolt „érdekes csoportok” bármelyikével ellentétben. Nos – én hiszem –, ezek a laikusok a társadalom, a lakosság, akiknek az igényeit kielégíteni minden szervezet kötelessége. Ez a laikus réteg szabja meg, hogy mi legyen a természeti értékkel, mi legyen az erdőkkel. A mi feladatunk csak az lehet, hogy a társadalom tudatát formálva „rávegyük” a laikusok hadát arra, hogy azt kérjék, amit mi hiszünk. Vagyis, hogy a természet és benne az erdők megőrzése a legfontosabb tevékenységünk kell legyen. Ma már az emberiség fennmaradása, túlélése függ attól, hogy megmaradt természeti környezetünket hogyan óvjuk meg, illetve milyen módszerekkel herdeljük tovább. Ez az elsődleges feladatunk. Nem több és nem keve-

sebb, mint meggyőződésünk alapján a társadalom tudatának helyes irányba terelése, és ezek után a jelentkező társadalmi igények kielégítése. Hitem szerint – talán egy pár erdész kolléga itt abbahagyja az olvasást – az erdészecskének is (és az én erdészfelelőnek is) ez a legfontosabb feladata. Mert az, hogy milyen bútorok között lakom, fontos lehet, de hogy életben maradjak-e és a gyermekeim kapnak-e oxigént vagy sem... még fontosabb. És az erdők megőrzésének fontosságával a sokat emlegetett Riói Konferencia „Feladatok a XXI. századra” c. állásfoglalása kiemelten foglalkozik.

Vajon hogyan fogjuk teljesíteni közös feladatainkat, ha egymással sem tudunk konszenzusra jutni? Nem lehetséges, hogy az ellenérdeklő körök az egyetértés és együtt gondolkodás hiányát használják ki és nyernek teret mindannyiunk szeretett TERMÉSZET-ünkkel szemben?

A konfliktusok feloldásának egyetlen lehetséges útja szerintem, ha tisztázuk: valójában mik is ezek az ellentétek. Mit vehetünk egymás szemébe, illetve az egyes felsorolt körök hogyan közelítik meg közös tulajdonunkat, a

A KTM Természetvédelmi Hivatal és területi szerveinek
név és címjegyzéke
(1994)

NÉV	CÍM	TELEFON	FAX
KTM Természetvédelmi Hivatal	1121 Budapest, Költő u. 21.	175-1093 156-2133	175-7457 175-6458
Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság	3758 Jávafő, Tengerszem oldal 1.	(48) 350-006	(48) 350-006
Bükk Nemzeti Park Igazgatóság	3304 Eger, Sánc út 6.	(36) 311-581 (36) 311-551	(36) 312-791
Fertő-tavi Nemzeti Park Igazgatóság	9435 Sarród, Pf.: 4. Kőcsagvár	(99) 370-926 (99) 370-919	(99) 371-590
Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság	4024 Dobocson, Sumen u. 2.	(52) 349-922 (52) 349-482	(52) 410-645
Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság	6001 Kecskemét, Liszt Ferenc u. 19.	(76) 482-611	(76) 481-074
Budapesti Természetvédelmi Igazgatóság	1025 Budapest, Szépvölgyi út 162/b.	1888-044 1889-599	
Dél-Dunántúli Természetvédelmi Igazgatóság	7625 Pécs, Tettye tér 9.	(72) 324-249 (72) 326-148	(72) 324-249
Közép-Dunántúli Természetvédelmi Igazgatóság	8200 Veszprém, Vár u. 31.	(88) 427-855 (88) 427-056	(88) 427-855

KÖRNYEZETVÉDELMI ÉS TERÜLETFEJLESZTÉSI MINISZTERIUM

Környezetvédelmi Hivatal

Környezetvédelmi Felügyelőségek

Észak-dunántúli

Környezetvédelmi Felügyelőség

9021 Győr, Árpád utca 28-32.

9002 Győr, Pf. 101.

Gerencsér Tivadar igazgató

Telefon: (96) 312-888

(96) 315-687

(96) 315-689

(96) 316-857

Fax: (96) 328-931

Telex: 24-519

Nyugat-dunántúli

Környezetvédelmi Felügyelőség

9700 Szombathely,

Vörösmarty u. 2.

9701 Szombathely, Pf. 52.

Tombai Lajos igazgató

Telefon: (94) 328-188

Fax: (94) 313-283

Telex: 37-302

Közép-dunántúli

Környezetvédelmi Felügyelőség

8000 Székesfehérvár,

Balatonai utca 6.

8002 Székesfehérvár, Pf. 137.

Kovács Árpád igazgató

Telefon: (22) 315-370

(22) 313-564

Fax: (22) 313-564

Telex: 21-328

Dél-dunántúli

Környezetvédelmi Felügyelőség

7421 Pécs, Papnövelde utca 13.

7601 Pécs, Pf. 33.

Szathmáry Magdolna igazgató

Telefon: (72) 412-511

Fax: (72) 412-910

Telex: 12-463

Közép-Duna-völgyi

Környezetvédelmi Felügyelőség

1088 Budapest, Rákóczi út 41.

1447 Budapest, Pf. 541.

Verrasztó Zoltán igazgató

Telefon: 133-6311

210-1090

113-0452

Fax: 113-0452

Alsó-Duna-völgyi

Környezetvédelmi Felügyelőség

6500 Baja, Széchenyi utca 2/c.

6501 Baja, Pf. 84.

Kovács József igazgató

Telefon: (79) 321-233

(79) 325-385

(79) 326-754

Fax: (79) 321-153

Telex: 81-733

Felső-Tisza-vidéki

Környezetvédelmi Felügyelőség

4400 Nyíregyháza,

Széchenyi utca 19.

4401 Nyíregyháza, Pf. 14.

Dr. Balogh Árpád igazgató

Telefon: (42) 310-155

(42) 310-266

Fax: (42) 310-713

Telex: 73-307

Közép-Tisza-vidéki

Környezetvédelmi Felügyelőség

5000 Szolnok,

Ságyári körút 4.

5001 Szolnok, Pf. 31.

Dr. Kovács Gyuláné igazgató

Telefon: (56) 335-111

(56) 332-313

Fax: (56) 343-768

Telex: 23-308

Alsó-Tisza-vidéki

Környezetvédelmi Felügyelőség

6720 Szeged, Felsőfőszapart 17.

6701 Szeged, Pf. 390.

Dr. Major Tibor igazgató

Telefon: (62) 475-375

(62) 475-269

(62) 475-069

(62) 475-369

(62) 312-513

Fax: (62) 475-369

Telex: 82-746

Észak-magyarországi

Környezetvédelmi Felügyelőség

3530 Miskolc, Mindszent tér 4.

3501 Miskolc, Pf. 379.

Gavallér István igazgató

Telefon: (46) 355-211

(46) 356-412

Fax: (46) 329-094

Telex: 62-644

Tiszántúli

Környezetvédelmi Felügyelőség

4025 Debrecen, Piac utca 8/b.

4001 Debrecen, Pf. 57.

Szabó János igazgató

Telefon: (52) 319-406

(52) 312-653

(52) 368-927

Fax: (52) 310-428

Telex: 72-863

Körös-vidéki

Környezetvédelmi Felügyelőség

5700 Gyula, Városház 28.

5701 Gyula, Pf. 99.

Nadabán János igazgató

Telefon: (66) 362-944

(66) 361-365

Fax: (66) 361-755

Telex: 83-511

1011 Budapest I., Fő utca 44-50. Levélcím: 1394 Budapest. Postafiók: 351. Telefon: 201-4572, 201-4617, 201-4133. Telex: 24-879, 22-4870

KÖRNYEZETVÉDELMI ÉS TERÜLETFEJLESZTÉSI MINISZTERIUM

Környezetvédelmi Hivatal

Környezetvédelmi felügyelőségek működési területei

természetet, jelen esetben az erdőt, illetve ezek védelmét. Mi erdészek még az erdők védelmét is – az ismert gazdasági elvárásokkal és kényszerítő körülményekkel figyelembe véve – elsősorban gazdasági, mennyiségi értelemben ítéljük meg. A tartamosság sokat emlegetett fogalma is elsősorban ilyen mutató. Az erdőterület nagyságának és gazdasági teljesítőképességének állandóságára utal. (Ebből a megfontolásból véleményem szerint ma már túlhaladott fogalom és lényegesen szűkebb a fenntartható erdőgazdálkodás sokkal korszerűbb fogalmánál.) Minőségiesen is figyelembe vesszünk – ez kétségtelen –, de csak a *gazdaságilag fontos fajok* esetében.

Szakmánk képviselőinél senki nem ismeri jobban az erdővel való bánást. Mi tudjuk, hogy mikor és hogyan kell csemetét termelni, egy erdősítést elvégezni. A szükséges ápolások és elhagyatások módját senki sem tudja jobban megtervezni és kivitelezni. A véghasználatokat a szálalástól kezdve a bontóvágások módjait kereszttől a tárvágásig senki más nem tudja így megtervezni és kivitelezni. Tudunk tuskózni, vágást takarítani, közleltetni és szállítani. Csak mi tudjuk, hogy a kitermelt faanyagból hogyan lehet a társadalom számára legértékesebb választék-összetételt biztosítani. Már sajnos a nevét nem tudom, de egyik erdészeti kollégáink mondanak – melyet szintén egy erdész-termesztvédők közös konferencián adott elő – egy életre megjegyztem: „Mi erdészek bármit meg tudunk csinálni az erdőben, ami szakmailag lehetséges, tudunk ültetvényt létesíteni és tudunk természetesen erdőt is létrehozni vagy nevelni, *amennyiben a társadalom ezt várja el tőlünk*”. És ez nagyon fontos, nálunk a *hogyan* tudománya, de a társadalomtól az igény. Ezért ma minket *senki nem támadhat, hogy gazdasági nyomás alatt gazdasági szemléletű erdőgazdálkodást folytatunk*.

A gazdasági szemlélet és a gazdasági elvárások hozták, hogy erdőszemléletünk is – és ezt be kell vallanunk magunknak – gazdasági maradt. Egykor vezető természetsszemléletünk ma – a természeti és környezeti

tudományok robbanásszerű fejlődésének idején – kissé maradvá vált. De – és ezt újra, nyomtatékosan szeretném hangsúlyozni – ez nem a tő melletti erdész és mérnök hibája. Legfeljebb az erdészeti oktatás vonható részben felelőssé érte. És ezek az „új” tudományok – elsősorban az ökológia – már egy teljesen új, az erdészeti területen használt erdőfogalomnál komplexebb erdő definíciót használ. Félreértés ne essék, sok erdész kolléga ismeri ezt a definíciót is, ebben biztos vagyok, csak nem használja munka közben.

És ez az új definíció átvezet minket a természetvédők táborába, akik többek között helyes módon használva, de e kiterjesztett fogalom szerint próbáljuk az erdők védelmét, fenntartását megoldani és a társadalommal elfogadtatni. Ezzel együtt jár, hogy az erdőben gazdálkodókat is ebbe az irányba kívánjuk befolyásolni lehetséges eszközeinkkel. Természetesen velünk szemben ez a társadalom (hivatalos állami) elvárása is. És ez egyben rögtön a konfliktus forrása.

Ebben az erdőszemléletben az erdő minden eleme egyformán számít. Nincs főfafaj, nincs segítő, sőt még gyomfa sincs. Száradék sem létezik, mivel a kiszáradt faegyed ugyanolyan szerves tartozéka ennek az erdőnek, mint az élő. A cserjék és lágyszárú növények az állatokkal együtt a fákkal egyenértékű elemek. Sem egyes fajok, sem a vad nem kiemelt ebben a rendszerben és minden eleméből annyi szükséges, hogy a természeteshez hasonló összetétel adott legyen és a társulás a lehető legállékonyabb, a külső behatásokkal szemben a legellenállóbb legyen. A védett és fokozottan védett növény- és állatfajok látszólag mégis ki vannak emelve a rendszerből. Ezek azonban zömében olyan ritka, jelző és indikátor fajok, melyek jelenléte a teljes társulás minőségére utal. Vannak persze kivételek is, ahol egy degradált, illetve kultúrerdőben jelenik meg olyan védett faj, melynek megőrzésért történetesen egy akácos nem véghasználható.

Ne csak főfafajt illessz az erdőösszetételbe, tisztánál kiméld az elegyfa-fajokat, törzskiválasztó gyérítésnél szintén,

ne végezz növedékköszítő gyérítést, sokkal kisebb eréllyel bontsd meg az állományt, szálalóvágást végezz, vegetációs időn kívül végezz fahasználatot, csak kis területű tárvágást csinálj, kiméld a száradékat – és azt hiszem most következik minden erdészetnél mármár –, *védett madár fészkel a területen*, ezért nem véghasználható, vagy X ha-t fenn kell hagynod a területen, nem ápolható az erdőösszetét a fészkek közelében, és egyébként is csak lábujjhegyen járhat az közelben.

Ezen korlátozások egy része – mi természetvédők is tudjuk – gondot és többletterhet jelent eredményérdekeltségű erdőgazdálkodásunkban. Azt is bevalljuk, hogy mi sem tudjuk minden esetben szakmai indokokkal alátámasztani eljárásunkat. Hajt a vágó, hogy mi is a lehető legjobbba tegyük a természetért, de ismereteink néha hiányosak. Pontosan mekkora területet kell fennhagyni a fészkek körül, hogy az a ragadozó madárfaj ne hagyja el a fészket. Fenn kell tartani minden esetben a fészkes fát költési idő után is, vagy a következő évben talál más fészkelő helyet magának a madárpár? Eltűnik-e a védett növényfaj, ha bizonyos erdészeti beavatkozás történik a területen? Valóban kezelhető-e az adott terület szálalásos/szállaló vágások üzemi-módban stb. Ezek olyan kérdések, ahol – még ha magabiztosnak is mutatkozunk, be nem vallva hiányos ismereteinket – nem tudjuk feltétlenül a biztos választ és szakmai lelkiismeretünk megnyugtatóra a biztonságosabb megoldást választjuk. Mert mi is jót akarunk és mi is szeretnénk jól művelni választott hivatásunkat, de a természet túlságosan változatos ahhoz, hogy egyszerűen válaszolhassunk feltett kérdéseire. Szükségünk van a tudomány embereire, a környezeti tudományok művelőire, az ökológusokra, hogy minél kevesebb nyitott kérdés maradjon.

Ökológusok. Velük sem tudunk igazán kijönni. „Elméletieskedő tudósok, akik csak beleszólnak a dolgokba, de semmi gyakorlatias, kézzelfogható eredményt nem produkálnak.” Az én véleményem más. Kutatásaik igenis nagy jelentőségűek a természet és az erdők egyes elemei között fellépő kap-

csolatok és összefüggések terén. Vitakozunk velük és versengünk, hogy melyikünk az okosabb, melyikünk ért jobban az erdőkhöz. Én hiszem, hogy egyikünk sem. Mindegyik tábor megfelelően felkészült szakembere ért hozzá... a maga nézőpontjából. A tudás különböző oldalai, melyek egymás mellé téve és összehangolva a teljes tudást adják. Nem pocskondiázni kell a másikat, hanem beszélgetni vele és megérteni az ő álláspontját is. Ehhez azonban az is szükséges, hogy legalább áttekintő módon ismerjük a másikat „tudását”. Mint erdész tudjam az erdőt teljes kapcsolatrendszerével együtt a „minden mindennel összefügg” szemléletében tekinteni és az ökológusok is ismerjék a mi feltételrendszereinket és a gyakorlati lehetőségeit. Más szóval, ha kell „lássák az erdőtől a fát” is. Nem vagyok ökológus, de elindultam a tudás megszerzésének az útján mert úgy érzem enélkül erdészként és természetvédőként egyaránt csak részben, csak féloldatosan látom a természetet és az erdőt, hivatásunk tárgyát.

Mi erdészek hosszú távon gondolkodunk, vágásfordulóban, 30-100 évben mérjük az időt. Mi, természetvédők még hosszabb távolságra nézünk előre és hátra az időben. Számunkra egy vágásforduló kevés, folytonos erdők, szukcessziós változások sorozata lebeg szemünk előtt, azzal egyetemben, hogy ezek a szukcessziós

állomások a lehetséges legállékonyabb állapotban létezzenek. más megközelítés, más időtávlatokat tekintő szemlélet. Amennyiben nem megérteni, hanem ledorongolni akarjuk a másikat, rögtön konfliktus támad. Pedig nem kibékíthetetlen az ellentét.

Valamikor egyek voltunk. Mi erdészek büszkén – és joggal büszkén – jelentjük ki, hogy a természetvédelmet mi indítottuk el. Belőlünk nőtt ki, és hivatkozunk az 1935. évi erdőtörvényre. Szétváltunk, hogy hogyan és miért az nem fontos jelenlegi mondandóm szempontjából. Az viszont nagyon lényeges, hogy amikor útjaink szétváltak, megértük saját Babilonunkat. Nemcsak az út ágazott el, nemcsak erdész mondott búcsút erdésznek, hanem a tudás is megosztott. Az „ősi” egységes nyelv fogalomrendszeréből egyeket csak az erdészek ismernek fel, mint pl.: mesterséges erdősfítés, ültetvényeszerű erdő, fatömeg, gazdaságos erdőgazdálkodás stb., másokat a természetvédők hangoztatnak, pl.: szálalás, kis területű tarvágás, elegyes erdősfítés, szukcesszió stb. Kialakult két nyelv és már nem igazán értjük meg (akarjuk megérteni) egymást. Ez olyan, mint a fajkeletkezés az evolúció folyamán. Az eredeti faj egyedeit valamilyen szegregáló tényező kettéválasztotta és az elkülönült részek saját környezetüket meghatározta törvények alapján fejlődtek tovább. Az egyiket gazdaságibb a másikat nonprofit érde-

kek vezérik, az egyik bezárkózott saját falai közé, a másik nyitottabb maradt az új áramlatok, tudományok felé. Mert ez a véleményem, hogy mi erdészek összehúztuk magunkat, tüskéket növesztettünk. Egymással polemizálunk a saját újságunkban, ahelyett, hogy színre lépni és megmutatnánk a társadalomnak, hogy mihez is értünk, milyen a mi tudományunk. Mert nekünk kell lépni és kilépni elefántcsonttoronyunkból. **Senki más nem fog helyettünk kiállni a társadalom elé és elmondani, hogy lám-lám nézzétek csak meg, azért ezek az erdészek is értenek valamihez. Változnak az idők, ezt nap nap után tapasztaljuk és előttünk két út áll: vagy elfogadjuk a változást, sőt az élre állunk megfelelő irányba terelve azt, vagy magunka roskadunk és akkor eltűnünk a süllyesztőben.**

Erdész Fórumot tartottunk és én keserű szívvel jöttem haza. Kiálltunk és kértünk. Kértünk, hogy adjanak, de nem tették. Miért nem ért meg minket senki? Talán... – és minden vallási tanítás, minden modern karrierépítő és menedzserképző iskola ezt tanítja: „Először adj, és ha adtál, meglesz a jutalmad... te is kapsz... majd”. Adnunk kell – kilépve a magunk választotta toronyból –, el kell tudni adnunk magunkat és azt amit csinálunk. Fel kell hívunk a társadalom figyelmét arra, hogy miért is vagyunk mi hasznosak a számára, ... mit tudunk adni az embereknek ... a laikusoknak, akik csak azt tudják, hogy mi vágjuk az erdőt, mert csak ezt hallják, ezt suttogják a fülkébe... sajnos nemegyszer természetvédők. Van mit javítanunk azt hiszem, de el kellene mondanunk végre azt is, amit jól csinálunk és amit csak mi tudunk. Szerintem vevő lenne rá a társadalom, de ne várjuk el, hogy magától találja ki. Ezek után kérjünk... és hiszem, hogy kapni fogunk.

Az evolúciós példát folytatva, hiszem, hogy ez az elkülönülés (elkülönítés és szembeállítás) erdészek és természetvédők között még nem teljes. Még csak két alfaj alakult ki, melyek a gátak lebontása után kapcsolatba kerülve még... „képesek termékeny utódok létrehozására”.

A természetvédelem összesítő adatai
(1993. december 31.)

Védett természeti területek

Természetvédelmi kategória	Száma	Területe	Ebből fokozottan védett
1. Országos jelentőségű		<i>hektár</i>	
Nemzeti parkok (NP)	5	170 610	27 868
Tájvédelmi körzetek (TK)	52	473 781	57 042
Természetvédelmi területek (TT)	145	26 230	1 680
Természeti emlék (TE)	1	–	–
Összesen:	203	670 621	86 590
2. Helyi jelentőségű (megyei)		<i>hektár</i>	
TT és TE	858	32 964	–
Mindösszesen	1 061	703 585	86 590
3. Védett területek aránya		<i>hektár</i>	<i>arány</i>
Magyarország területe		9 303 000	100,0%
Ebből védelem alatt áll		703 585	7,6%

Vegyük észre a közös vonásokat. Mi, természetvédők talán kapunk elismerést a társadalom szélesebb rétegeitől? Nem, mi a „haladás” ellenségei a kárpótásra jogosultak földhözjutásának kerékkötői, örültek és megszállottak vagyunk. Értetlenül áll a társadalom velünk szemben: mit akarnak ezek, mi lesz száz év múlva, meg ezer év múlva, amikor a holnapi betevő előteremtése, a családok ellátása, a kocsim, a házam, a palotám felépítése, a vállalkozásom felfuttatása a legfontosabb. Igen, egy évre, négy évre, tíz évre még tervez a társadalom, de annál tovább ritkán. Mi, erdészek és mi, természetvédők, és az ökológusok is ennél sokkal hosszabb ciklusokban gondolkodunk, mert szakmánk ezt követeli meg tőlünk. Hát miért nem csináljuk együtt? Újra egyesíteni kell a két fél tudást, hogy teljes legyen a kép és ezt ki kell egészíteni a modern környezeti tudomány ismereteivel. És összefogva – az ellentéteket felszámolva – el kell fogadtatnunk magunkat és nézeteinket a társadalommal. Higgyétek el, ez még így, együtt sem lesz egyszerű harc és könnyű feladat. A mában gondolkodó emberi meggyőzőni holnapi érdekeiről még akkor is nehéz, ha az életéről van szó. Vagy „csak” az unokái életéről.

E meggyőzésnek nagyon fontos eszközei a „zöldek”. Azok a laikus vagy szakember kívülállók, akik meggyőződésből és lelkesedésből, ha kell, a falnak is nekimennek. Akik minket is megtámadnak, oldalba döfnek, ha úgy érzik, hogy nem jó úton járunk – de ezt ugyanazért a természetért és ugyanazon erdőkért teszik, amikért mi is nap mint nap sorompóba lépünk. Őket nem kötik a kormányzati érdekek, nem kötik tárcáérdekük, kimondják és kimondhatják, ami a szívéket nyomja. Ez a jó. Ezért kell őket a magunk oldalára állítani a közös cél érdekében. Sokszor ők mondják ki, amit mi csak gondolunk. És ha kritizálnak, azon is el kell gondolkodnunk, vajon nincs-e igazuk néhanapján?

A kérdés csak az, hogy természetet és erdőt, vagy inkább tekintélyt védünk. Az utóbbi rövid távú cél és csak egyedül lehet csinálni. Ekkor mindenki ellenség és egyszer csak azt vesszük

észre, hogy egyedül maradtunk, szövetséges nélkül, barát nélkül. Amennyiben valóban a TERMÉSZET-ért, az erdőkért és az emberiség túléléseért harcolunk – melynek mi, a címbe felsoroltak és az eddig még nem említett természetvédők vagyunk hitem szerint letéteményesei –, akkor egyetlen lehetőségünk, hogy megkeressük a közös célt a közös platformot és együtt próbáljuk meggyőzni a „laikus” társadalom tagjait arról, hogy azt az utat válasszák, amiben mi hiszünk és ami szerintünk az egyetlen lehetséges megoldás a túléléshez.

Hiszem, hogy összeáll a csapat, a természetért és a környezet megjavításáért tenni tudók csapata. Az erdész, aki tradicionálisan a természetet és annak védelmét is képviseli és hitem

szerint a legfontosabb és legösszetettebb szárazföldi környezeti rendszer, az erdő szakavatott művelője, a hivatásos természetvédő, aki a társadalom elvárásait és a természet „érdekeit” kormányzati szinten képviseli, az ökológus, aki a tudományos alapokat adja környezeti rendszereink védelméhez és fenntartásához, a „zöld”, aki elkötelezetten hangoztatja a társadalom természet és tiszta, emberi környezet iránti igényét.

A feladat: a meggyőzés és a példaadás a laikus társadalom számára, amely ingatag, befolyásolható jó és rossz értelemben egyaránt, szavazhat a túlélésre és öngyűlössé is lehet, de végül is eldönti, hogy mi legyen a mi félve őrzött és szeretett TERMÉSZET-ünkkel és benne ERDEINK-kel.

A természeteshez közelítő erdőgazdálkodás

megközelítéséhez nélkülözhetetlen az adott földrajzi és termőhelyi tájon megfelelő mennyiségű és mértékű olyan részlet, amelyben nyomom követhetjük a természetnek emberi beavatkozástól mentes működését. Ennek felismerése indította a németországi erdőrendezést, benne a termőhely-térképezést, hogy a szövetségi és a különböző tartományok erdőművelési előadóival 1987-ben állami bizottságot szervezzenek „erdőrezervátum”-ok kijelölésére és fenntartásuk irányítására.

Mindenekfelett a fogalmat igyekeztek meghatározni. Eszerint erdőrezervátum – magyarosabban „hagyáserdő, tilalmas” (a rec.) – alatt „jövendő őserdő”-t kell érteni, amelyben termőhelyi és erdőművelési kérdések tisztázhatók. Az élettársulás kutatásának nemcsak a növényzet, hanem az állatvilág magatartásának figyelemmel kísérése is fontos része, erre külön albizottságot hoztak létre.

A kijelölt területek hasznosítására a bizottság 1993-ban már meghatározta a főbb célokat. Alapkutatásra kell szolgálnak az önként fejlődő erdei életközösségekben; a megfigyelésekből a gazdasági erdőkben folytatandó erdőművelésnek iránymutatás legyen kiolvasható; mutatókul szolgáljanak a környezetterhelhetőségre nézve; messze-menően szolgálják a természetvédelmet és nyújtsák az „őserdő” élményét.

A bizottság végül meghatározta, hogy mely erdőtípusokban mekkora rezervátum kijelölése szükséges. THGY elegyekben elegendőnek látszik a 10 ha körüli kiterjedés, B, BT, BJF erdőkben 50 ha, LFB-ben 70 ha látszik célszerűnek. Összkiterjedésükben 5%-nyi a vélhető.

(AFZ 1994. 11. Ref.: Jérôme R.)